

Restauratie kunstwerk “Kleur bekennen” – Interview met Marieke van Diemen

“Ik schrok van de beklemmende atmosfeer”

*Parallel aan de herinrichting van ACTA werkt beeldend kunstenaar **Marieke van Diemen** aan het restaureren van haar opdracht uit 2001. Zij heeft toen een kunsttoepassing ontwikkeld voor tweeënzestig hoorkamers, vier gangen en twee wachtkamers. Marieke: “Ik ben nu bezig met het terugbrengen van een belangrijk onderdeel dat acht jaar geleden verdwenen is en daarnaast het hoognodige vervangen van tapijt en het opnieuw schilderen van alle muren en plafonds. Daarna ga ik verder met de tweede fase: het weer compleet maken van alle foto’s in de wachtkamers.” Lees hier hoe Marieke te werk gaat en hoe zij haar bijzondere opdracht in Ter Apel ervaart.*

Kleur Bekennen, 2001: kunstopdracht voor tweeënzestig hoorkamers, vier gangen en twee wachtkamers.

“Voor het Aanmeldcentrum Ter Apel werd ik in 2001 door het Atelier Rijksbouwmeester gevraagd om een kunsttoepassing te ontwikkelen voor tweeënzestig hoorkamers, vier gangen en twee wachtkamers. In dit nieuwe Aanmeldcentrum worden asielzoekers gedurende maximaal 5 dagen ondervraagd om hun identiteit vast te stellen en al dan niet toe te laten tot een asielprocedure, een beladen omgeving.”

“Van het (toenmalige) Ministerie van Justitie, de opdrachtgever, kreeg ik de opdracht mee dat “het warm, maar niet te luxe mocht worden; men mag zich niet gaan hechten”. De IND, de gebruiker, verzocht tijdens mijn oriënterend bezoek aan het tijdelijke aanmeldcentrum in Zevenaar met klem om het juist menselijker te maken: “Deze mensen hebben het al zo moeilijk”. Deze tegenstelling in de vraagstelling heb ik uiteindelijk gebruikt door alle kamertjes in tweeën te delen door middel van kleur en zwartwit.”

“De asielzoeker wordt in een warme context ontvangen, maar kijkt naar een ambtenaar in de gebruikelijke neutrale kantoorcontext, een *white board* en wereldkaart behoren tot de standaard uitrusting van het neutrale deel. De ambtenaar, die er dagelijks werkt, kijkt naar een mens in de context van een kleurrijke huiselijke omgeving. Drie meubelachtige objecten, abstracties van achtergelaten bezit, (“huis en haard”), zorgen ervoor dat elk kamertje zijn eigen identiteit heeft doordat zij steeds anders zijn opgesteld.”

“Per kleurgroep van vier kamers zijn bovendien steeds vier verschillende houtsoorten gebruikt: Amerikaans noten, kersenhout, padoek en essenhout. Steeds twee staande en twee liggende “kastjes” en de lijst en het blok altijd weer in een andere compositie rondom de kastjes. Zo krijgt elk kamertje zijn eigen identiteit, waarmee het verwijst naar de kernvraag waar het tijdens de gesprekken om draait: het vaststellen van de identiteit van de asielzoeker.”

“Een half gordijn aan de kleurzijde plus een in dezelfde kleur beklede koof, het enige element wat doorloopt in de neutrale kant, verbindt de twee helften. De scheiding van kleur en neutraal, die deels ook over het plafond loopt, staat ook voor de twee werelden die hier bij elkaar komen. De kleurbanen lopen door in de vier gangen en omdat elke gang een eigen palet heeft: een rode, groene, blauwe en paarse gang, heeft dit ook een oriënterende werking.

“Het kleurpallet is in samenspraak met architect Jeroen Geurst (Geurst & Schulze architecten) tot stand gekomen en loopt door over de hele eerste verdieping. De asielzoeker komt binnen aan de

oostkant, koele tinten, en verlaat het gebouw na de intake-procedure via de warm gekleurde westkant. Deze tapijtkleuren waren destijds nog niet op de markt en heb ik speciaal in Zwitserland laten tuften.”

“Van de meubelopstellingen in de hoorkamers heb ik foto’s gemaakt. In de twee wachtkamers hangt een selectie van deze foto’s, tweeënzestig in totaal, verspreid rondom dezelfde hoorkamer-kastjes. Ze zijn ingelijst in dezelfde (massieve) houtensoorten en in verschillende afmetingen. Zo ontstaat er een kijkspel en wellicht biedt het ruimte tot reflectie tijdens het lange wachten.”

Waaruit bestaat precies je opdracht voor de IND?

Renovatie

“Wat we nu doen in samenwerking met de architecten, is tegelijk met de bouwkundige herinrichting, ook de tapijten en wanden restaureren in de vier gangen en 62 hoorkamers. En de in 2016 verwijderde meubelachtige objecten willen we door middel van foto’s terugbrengen in de respectievelijke hoorkamers. Want het kunstwerk was door het verwijderen van deze objecten in feite niet meer intact. Omdat deze elementen iedere kamer z’n eigen ‘identiteit’ verschaffen, de kernvraag waar het in de kamers om draait, is het van wezenlijk belang dat dit weer terugkeert. Het uitzoeken welke meubels in welke kamers stonden is een behoorlijke klus, ook het invallend licht moet kloppen, raam rechts of links, twee staande en twee liggende kastjes in de vier houtsoorten per kleurgroep.”

“In het volgende stadium, als alle gangen en kamers klaar zijn, gaan we de twee wachtkamers herstellen. Er is ooit een lamellenwand verwijderd waar ook foto’s op waren geplaatst. Hiervan zijn een aantal nog zoek. Dus dat wordt nog even puzzelen welke missen, misschien komen de resterende nog boven water. En anders kan mijn timmerman weer aan de slag, want deze lijsten zijn

van massief hout gemaakt en voor de lamellenwanden had hij een stevig ophangstelsel ontwikkeld, zware kwaliteit mag je hier letterlijk nemen. In ieder geval komen daar weer 62 foto's te hangen, corresponderend met het aantal hoorkamers."

Welke boodschap wil je uitdragen met dit werk/deze werken?

Marieke: "Waar het in Ter Apel allemaal om draait is het vaststellen van de identiteit van de asielzoeker. Dat heb ik in de kamers en wachtkamers op een subtiele en tegelijk betrokken manier willen vormgeven. De scheiding van kleur en zwartwit kun je uitleggen als twee gescheiden werelden die hier samenkomen. De boodschap die in die tweedeling van de kamers besloten ligt is in feite: welkom, we gaan humaan en neutraal, objectief, je situatie beoordelen. Geen beloftes.

Een half gordijn aan de kleurkant, plus een in dezelfde kleur beklede koof is het enige kleurelement wat doorloopt in de neutrale kant, het verbindt en overbrugt de twee helften.

De kleurbanen lopen door in de vier gangen en omdat elke gang een eigen palet heeft: een rode, groene, blauwe en paarse gang, geeft dit ook een oriënterende werking."

"In de twee wachtkamers bied ik door middel van de 62 foto's, corresponderend met de 62 hoorkamers, een uitnodiging tot reflectie aan, het afgelopen gesprek verwerken of voorbereiden op het komende gesprek, of: zat ik net in deze kamer? Niet alleen totaalaanzichten van de opstelling van meubelobjecten in alle kleuren van de kamers maar ook detailopnames, inzoomend en uitzoomend. Afleiding tijdens het lange wachten, destijds vonden we vijf dagen doorbrengen in de wachtkamers al heel lang..... Helaas zijn daar de meubels ook verdwenen."

Welke uitdaging vormt de specifieke omgeving c.q. context van het Aanmeldcentrum Ter Apel voor jou voor het uitvoeren van deze opdracht?

"Praktisch gezien ligt het niet bepaald om de hoek en ik ben aangewezen op het OV, dus het is lastig er 'even heen te gaan' om nog eens rustig bepaalde details te bekijken. Maar van rustig rondkijken is sowieso geen sprake, ik ben eerlijk gezegd wel geschrokken van wat ik er tijdens mijn laatste bezoeken zag. Natuurlijk ken je de beelden uit de media, maar binnen, met name in de wachtkamers, is de atmosfeer niet te vergelijken met hoe het in 2001 was. Toen ik daar het werk in 2001 ging plaatsen was het al volop in gebruik, de atmosfeer was toen vooral afwachtend maar zeker ook hoopvol. De ramen waren niet afgeplakt, dus het was er veel lichter. En toen ik bij het installeren van de laatste set foto's er niet helemaal uitkwam, houtsoort lijst versus houtsoort op de foto, stonden er een man en een vrouw mee te kijken en vroegen of de foto's nog verwisseld konden worden. Ze begrepen waarom ik er niet uitkwam en stelden een wissel voor: opgelost! Het bleken binnenhuisarchitecten uit Liberia te zijn. Toen ik er dit jaar was schrok ik van de sombere spanning, de beklemmende atmosfeer, de duidelijk aanwezige beveiliging. Toen ik in 2001 aan deze opdracht werkte stond er een maximale tijd voor de procedure: vijf dagen... je voelt de wanhoop, niet in de laatste plaats omdat het nu maanden en zelfs langer kan duren.

En een specifieke uitdaging is een oplossing te vinden voor het 'nagelvast' ophangen van de foto's in de kamers, de eisen zijn nu van een andere orde, vanwege alle mogelijke spanningen, het moet vooral veiligheid garanderen. En het moet een humaan welkom blijven, ondanks de huidige onrust hierover in de samenleving en hoe zich dit weerspiegelt in de huidige politiek."

Welke inspiratie biedt de specifieke omgeving c.q. context van het Aanmeldcentrum Ter Apel voor jou voor het uitvoeren van deze opdracht?

"De opdracht is in feite in 2001 al helemaal uitgekristalliseerd, wat er nu aan aanpassingen nodig zijn, met name het terugbrengen van de identiteit in elke hoorkamer, wordt nu wel gestuurd door de gewijzigde indeling in de hoorkamers: de ambtenaar zit nu aan de kleurkant, want moet om veiligheidsredenen het dichtst bij de deur zitten heb ik begrepen. De kleuren worden door een ander type tapijt een beetje anders, wel zo dicht mogelijk bij het origineel, maar hier en daar ga je echt

verschil zien met de foto. Dus heb ik besloten -inhoudelijk klopt concept het dan weer- dat de foto op de witte muur komt, aan de kant waar de asielzoeker plaatsneemt. Dan is het oorspronkelijke concept toch weer intact. De meubeltjes, die ook verwijzen naar achtergelaten huis en haard, vormen weer de rugdekking voor de asielzoeker. Een beetje huiselijkheid terugbrengen en de kernvraag, de identiteit vaststellen, leidend voor mijn concept is dan weer in het geheel aanwezig.”

Is er verder nog iets wat je de medewerkers en bezoekers van Ter Apel wilt meegeven?

“Tijdens mijn eerste bezoek in februari dit jaar maakte ik met de architecten een rondje door de gangen en toen ik mijn hoofd om de deur stak in een van de hoorkamers om de huidige staat van de kamer te bekijken kwam er meteen een enthousiaste medewerker naar me toe en legde punt voor punt, heel *to the point*, mijn hele concept van het kunstwerk aan me uit. Ik was verbaasd dat hij er zoveel van wist en vroeg ernaar (ik weet helaas zijn naam niet): hij werkte er al vanaf het begin, vond het een mooi concept en had al heel wat ministers en andere hoogwaardigheidsbekleders met deze toelichting rondgeleid. Pas toen maakte ik mij bekend als bedenker van dit alles en bedankte hem voor zijn gedreven verhaal en ambassadeurschap voor mijn werk. Waarop hij het advies gaf: misschien is het goed om ergens de achtergrond van dit kunstwerk op te hangen want jongere collega's, die later begonnen zijn, weten helemaal niet waar ze tussen zitten: waarom het is zoals het is. Misschien is dit wel een mooi moment.”

“En wat ik tot slot eigenlijk ook wel kwijt wil: ik heb groot respect voor iedereen die hier werkt, dit is geen doorsnee baan, het zal er ongetwijfeld soms inhakken wat er allemaal voorbij komt aan verhalen. Ik hoop dat mijn bijdrage aan de omgeving dat een beetje dragelijk weet te maken. En dat geldt uiteraard ook voor de bezoekers.”

Voor meer informatie over het kunstwerk *Kleur bekennen / Coloured matters*, zie [de website van Marieke](#).